https://www.kvinnehistorie.no/artikler/sosialarbeidere-fra-ildsjeler-til-profesjonelle/

Sosialarbeidere: Fra ildsjeler til profesjonelle

Arbeid som i dag utføres som en selvfølgelig del av velferdsstaten har røtter tilbake til overklassekvinners organisasjonsarbeid. Hvordan gikk overgangen fra frivillig arbeid til utdannede sosialarbeidere for seg?

Kø ved Christiania Dampkjøkken i Torggata i1907., Foto: Anders Beer Wilse, Eier: Oslo Museum

Sosialarbeidere jobber med mennesker som trenger hjelp og støtte i vanskelige livssituasjoner. De gir råd, veiledning og hjelp, hvor målet er at de hjelpetrengende eller klientene kan stake ut en egen kurs og klare å håndtere problemer selv. I dag gjøres dette arbeidet av personer med høgskoleutdanning. Men det har ikke alltid vært en selvfølge at det skal være et yrke.

– Ideen om at sosialt arbeid skulle være et yrke basert på en utdannelse, ble importert fra utlandet av norske kvinneorganisasjoner, forteller Rannveig Dahle. Hun har forsket på overgangen fra ubetalt, frivillig arbeid til sosialt arbeid som profesjon.

I 1920 begynner Norske Kvinners Nasjonalråd å tilby kurs i sosialt arbeid myntet på kvinner.

– Initiativtakerne var velutdannede overklassekvinner med makt og innflytelse innenfor en rekke kvinneorganisasjoner. Kvinner stod utenfor det lønnete arbeidslivet og de hadde liten politisk makt da Norge ble modernisert. Organisasjonene ble deres arena, sier Dahle.

Lærerkrefter ved Norske Kvinners Nasjonalråds Sociale Kurser i 1932. Øverst i midten er skolens leder Anna Caspari Agerholt (1892-1943). Agerholt var lærer i sosialhistorie og norsk ved N.K.N.s sosiale kurser fra 1924. Fra 1931 til 1940 var hun leder for disse ettårige kursene, som fram til 1950 var det eneste utdanningstilbud for kvinner som ønsket å gå inn i sosialt arbeid. Kvinnesaksforkjemperen Agerholt ga i 1937 ut boka Den norske. Foto: Nasjonalbiblioteket

Ville utdanne arbeiderklassens kvinner

Kursene var rettet kun mot kvinner, fordi initiativtakerne mente at å drive sosialt arbeid lå i forlengelsen av den naturlige kvinneligheten. Men de mente at det arbeidet som hittil var ført på

frivillig basis av overklassekvinner krevde kunnskap og utdanning. Målet var å utdanne arbeiderklassens kvinner under organisasjonskvinnenes ledelse.

– Her tror jeg kanskje kvinnesakskvinnene kom litt i «spagaten». Kvinnene bak utdanningen var både offensive og konforme på samme tid. De ville intet mindre enn å påvirke hele samfunnet med det de anså som viktige feministiske omsorgsverdier, og samtidig ville de altså bevare den tradisjonelle familiekvinne-modellen. Dette ville de også overføre til arbeiderklassens kvinner, sier forskeren.

Imidlertid skulle det vise seg at den sosiale virkeligheten var litt annerledes enn teorien: Det var i hovedsak middelklassekvinner som tok Nasjonalrådets kurser. Arbeiderklassekvinner stod jo helt utenfor utdanningssamfunnet, og utdanningen var heller ikke deres idé. De kan ha følt seg fremmed for tanken. Kanskje minte utdanningen også for mye om tradisjonell veldedighet fra overklassen, en veldedighet arbeiderkvinnene ville ha seg frabedt, spekulerer Dahle.

Den maskuline profesjonsteorien

Selv om virkeligheten ble en annen, mener forskeren at initiativtakernes intensjon om å utdanne arbeiderklassen gir et viktig bidrag til etablerte teorier om profesjonsdannelse. Profesjonsdannelser handler om at en gruppe med en felles kunnskapsinteresse forsøker å skape et eget yrke med en egen utdanning og en yrkesorganisasjon, ved blant annet å trekke grenser rundt et kunnskapsfelt. I neste omgang får bare de som har den formaliserte kunnskapen og kompetansen rett til å utøve yrket, de skjermer egne interesser. Legeyrket er et godt eksempel på en profesjonsdannelse.

– Profesjonsdannelsen i typiske mannsyrker kom i stand som elitedannelser innenfor universitetene, som ga mye prestisje og makt og stengte andre ute. Hvis vi ser på oppstarten av kvinneyrkene, var det noe helt annet som skjedde, sier Dahle.

Hun mener at profesjonsteoretikere har vært for opptatt av dannelsen av de eksklusive profesjonene. Universitetsutdannelse var det mest prestisjefylte, deretter de opprinnelig mannsdominerte høgskoleutdanningene som for eksempel veterinærutdanning, ingeniørutdanning, landbruksutdanning osv. De har vært lite interesse for å studere typiske kvinneyrker i et profesjonsperspektiv og se på dem som noe annet enn underordnete kvinneyrker.

– Det som skjedde i oppstarten til sosialt arbeid som profesjon, var altså at middelklassekvinner ønsket å utdanne *andre*, ikke bare skaffe privilegier for seg selv. Yrkesdannelsen sprang direkte ut av deres samfunnsrettede engasjement og innsats og de ville altså utdanne «allmuekvinner». Slike forhold har jeg aldri sett drøftet i de etablerte profesjonsteoriene, mener Dahle.

Kvinner på sosialkurs i 1949. Foto: Leif Ørnelund, Oslo Museum

«Noe som kvinner driver med»

I 1950 ble Norges kommunal- og sosialskole opprettet som en del av det politiske arbeidet med velferdsstaten. Kommunallinjen var sterkt mannsdominert, og de uteksaminerte fikk raskt jobb i kommunaladministrasjon, som rådmenn, saksbehandlere og kommunalforvaltere.

Sosiallinjen, hvor man utdannet sosionomer, startet med en ganske jevn kjønnsfordeling, men i årene som kom utviklet den seg til å få en stabil overvekt med 80 prosent kvinner. Denne utdanningen la vekt på klientrettet arbeid, og det hadde vært politisk diskusjon rundt om det i det hele tatt var nødvendig å opprette en slik utdanning. Det var også langt vanskeligere for disse studentene å få jobb etter endt utdanning, for stillingsveksten gikk sakte.

– En viktig forklaring på hvorfor det sosiale arbeidet var så usynlig for politikerne, var antakelig at det var *kvinner* som drev med det. Jeg har sett den samme historien i forhold til fysioterapeuter, som jeg har forsket mer på: De henvendte seg igjen og igjen til Sosialdepartementet for å få statlig autorisasjon, uten å få svar. I departementet mente de at fysioterapi måtte være en slags sykepleie, siden det var kvinner som drev med det, sier Dahle.

Da fysioterapeutene til slutt fikk sin autorisasjon i 1936 var det fordi de fikk en mektig alliert i politiet, som trengte en lov for å kunne skille lovlig massasje fra den ulovlige, det vil si prostitusjon.

Sosialarbeiderne i Norge hadde ingen slike allierte da de kjempet sin sak.

Praktikanter fra Norske Kvinners Nasjonalråds sosialskole på Bygdøy i 1970. Foto: Paul Andreas Røstad, Norsk Teknisk Museum

Husk historien

Dahle påpeker at i litteratur som diskuterer framveksten av sosialt arbeid som profesjon her i landet, blir kursene til Norske Kvinners Nasjonalråd lite påaktet. «Yrkeshistorien» starter som en integrert del av velferdsstaten og i hovedsak iverksatt av mannlige politikere.

– Innsatsen til de kvinnelige pionerene har blitt skrevet ut av den offisielle historien, de «syslet» bare med noe slags veldedighetsarbeid. Jeg ser at når Nasjonalrådet måtte oppgi sitt prosjekt, ble deres utdanningsideer etter hvert integrert i den nye Sosialskolens pensum, antakelig også fordi søkermassen i så stor grad ble kvinner. Her skjedde umerkelig en tilpasning mellom kjønn, utdanning og undervisningsprofil. Politikernes målsetting om at sosialt arbeid skulle ha et forvaltningsansvar hvor sosialarbeidere skulle ha saksbehandlerfunksjoner, ble tonet ned, og omsorgs- og behandlingsideologien kom mye sterkere inn i undervisningen, sier Dahle.

– Det er viktig å gi yrkeshistorien tilbake til sosialarbeiderne: Vi må se tydeligere at kvinner var sentrale aktører i yrkesskapningen, at de fører en sterk kvinnetradisjon videre og at de i stor grad har påvirket yrkesinnholdet. Det var internasjonalt orienterte og godt utdannete kvinnelige ildsjeler som la selve grunnlaget for det viktige arbeidet som sosialarbeidere fortsatt gjør i dag, avslutter Rannveig Dahle.

Artikkelen ble opprinnelig publisert i Kildens nyhetsmagasin 8. april 2010, og redigert av Kilden i 2023.

Kilder

- Rannveig Dahle (2010). Sosialt arbeid – en historie om kjønn, klasse og profesjon, Tidsskrift for kjønnsforskning nr. 1 2010.

ARBEIDSLIV

Av Heidi Elisabeth Sandnes, 2010

Last ned | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 24. oktober 2026, kl. 01.54 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.